

Твердохлебов Н.И.

ОЦЕНКИ СТРАНОВЫХ РИСКОВ ВО ВНЕШНЕЭКОНОМИЧЕСКОЙ ДЕЯТЕЛЬНОСТИ

В условиях глобализации мировой экономики возрастает интенсивность всех видов внешнеэкономической деятельности. При этом вовлечение в международную экономику в последние десятилетия большого числа развивающихся и стран с переходной экономикой увеличивает рискованность внешнеэкономических операций. В связи с этим субъекты ВЭД уделяют повышенное внимание вопросам управления различными видами рисков.

При этом на первое место выходят страновые риски. Различные организации и ведущие экономические издания предлагаю свои методики расчета интегральных показателей рисков, учитывающих политические, правовые, финансово-экономические изменения, а также цивилизационные и геоэкономические особенности отдельных стран.

Лондонский журнал "Euromoney" - одно из наиболее авторитетных экономических изданий - в марте и октябре каждого года проводит опрос специалистов в области экономики и финансов на предмет оценки степени риска, который возникает при сотрудничестве с компаниями и организациями из 185 государств. В зависимости от его величины каждая из стран получает баллы в диапазоне от нуля (максимальный риск) до 100 (минимальный риск). Для подсчета итоговой оценки "Euromoney" определяет подоценки по девяти параметрам с разными "весами": максимальный (25, 10 и 5 баллов) соответствует наиболее благоприятному варианту, нулевой - наименее благоприятному. Суммируемые подоценки даются по следующим параметрам:

I - политический риск (максимальный "вес" - 25 баллов), связанный с возможностью неплатежей по поставкам товаров или по предоставленным услугам, прекращения обслуживания долга, невыплат дивидендов, наличия препятствий для repatriation капитала;

II - экономическое положение (25 баллов); учитывается величина ВНП на душу населения (рассчитанного по методике Атласа) и результаты опроса "Euromoney", по которому каждая страна оценивается с точки зрения перспектив на 2004 - 2005 гг.;

III - показатель внешней задолженности (10 баллов), отношение суммарного долга к ВНП, долговых обязательств по обслуживанию долга к экспорту, сальдо платежного баланса по текущим операциям к ВНП. Для окончательной оценки используется специальная формула;

IV - показатель, отражающий наличие дефолта или пролонгации погашения внешнего долга (10 баллов); определяется на базе отношения величины репрограммированной задолженности к суммарному долгу (данные берутся из публикаций МБРР);

V - кредитный рейтинг (10 баллов); базируется на данных ведущих рейтинговых агентств "Moody's", "S&P", "Fitch";

VI - доступ к банковским ресурсам (5 баллов); рассчитывается как отношение частных, долгосрочных, негарантированных кредитов к ВНП по данным МБРР;

VII - доступ к краткосрочным финансовым ресурсам (5 баллов); наивысший балл получают страны, имеющие доступ к краткосрочным заемным средствам известных банков США и Великобритании;

VIII - доступ на рынки капиталов (5 баллов); наивысшая оценка присуждается странам, которые не сталкиваются с какими-либо проблемами с получением средств на этих рынках;

IX - доступность форексинговых услуг (5 баллов); при максимальном риске их предоставления определенной стране последняя получает нулевую оценку; отсутствие такого риска, например в случае с США, отражается в выставлении максимально возможной оценки.

В таблице рейтингов 2004 года наиболее высокие показатели имели Казахстан (61 место), Россия (66 место). Украина находилась на 93 месте из-за низкого показателя политического риска (8,02 из 25). Это ниже, чем у Нигерии (8,57) и Ганы (8,76). Показатель экономического положения (7,72 из 25) можно считать заниженным из-за низкого официального показателя ВНП на душу населения. Также невысоки показатели кредитного рейтинга (1,67 из 10, у России и Казахстана этот показатель на уровне 3,96), доступа к краткосрочным финансовым ресурсам (1,17 из 5, у России - 2,33), доступности форексинговых услуг (0,17 из 5, у Азербайджана - 1,36).

Тер-Тумасова С.И.

ТЕОРЕТИЧЕСКИЙ АНАЛИЗ КОНЦЕПЦИЙ КОНКУРЕНЦИИ

Конкуренция является одной из самых фундаментальных и известных экономических категорий. Однако экономисты часто понимают термин "конкуренция" по-разному.

По мнению И.С. Степанова, "конкуренция представляет собой форму взаимного соперничества субъектов рыночной экономики. Конкуренция обуславливается суверенным правом каждого из субъектов деловых отношений на реализацию своего экономического потенциала, а это неизбежно приводит к столкновению между ними, ибо достижение поставленных предпринимателями целей, как правило, происходит за счет ущемления интересов других деловых людей".

А.П. Градов, анализируя труды А. Смита, приходит к выводу о том, что конкуренция, в понимании последнего, является поведенческой категорией, "... когда индивидуальные продавцы и покупатели соперничают на рынке за более выгодные продажи и покупки соответственно".

Йозеф Шумпетер, рассматривая конкуренцию с позиций экономического роста, считал ее соперничеством нового со старым, выражавшимся в создании новых товаров, новых технологий, новых источников обеспечения потребностей, новых типов организационных моделей.

Одно из современных определений представляет конкуренцию как центр тяжести всей системы рыночного хозяйства. Продавцы и покупатели конкурируют между собой, чтобы добиться каждой своей цели за счет конкурентов: продавцы - более высокой прибыли; покупатели - более высокой полезности. Цена, которая устанавливается в процессе конкурентной борьбы, выполняет функцию регулирования спроса и предложения. Это определение указывает на три типа конкуренции:

- между предпринимателями;
- между покупателями;
- между предпринимателями и покупателями.

Наиболее конкретным является определение, данное А.Ю. Юдановым: "рыночной конкуренцией называется борьба

фирм за ограниченный объем платежеспособного спроса потребителей, ведущаяся фирмами на доступных им сегментах рынка". Данное определение ограничивает сферу конкуренции только той борьбой, которую ведут фирмы, продвигая на рынок свои товары и услуги, указывает на причину возникновения конкуренции (ограниченный объем платежеспособного спроса), уточняет место, где развивается конкуренция - доступный предприятию сегмент рынка.

Предметом конкуренции является товар или услуга, посредством которых фирмы-соперники стремятся завоевать признание и деньги потребителя. В более широком смысле предметом конкуренции можно назвать некое благо, которое заключает в себе товар или услуга. *Объектом* конкуренции является потребитель, и в этом качестве он имеет возможность сказать свое последнее решающее слово на рынке.

Вследствие такого разделения "предмета" и "объекта" в конкурентной борьбе существует две сферы воздействия: товар как средство удовлетворения потребности (предмет), с одной стороны, и потребитель (объект) - с другой, а значит и различные методы и приемы конкурентной борьбы, и, соответственно, различно их влияние.

В связи с этим, предприятиям для достижения эффективности хозяйственной деятельности необходимо изучать указанные элементы и возможности влияния на них посредством управления факторами конкурентного преимущества, иными словами, посредством разработки и реализации конкурентной стратегии на избранном рынке или его сегменте.

Ткач В.Ю.

СПЕЦИФІКА МІГРАЦІЇ РОБОЧОЇ СИЛИ В РЕГІОНАЛЬНОМУ ЕКОНОМІЧНОМУ ПРОСТОРІ

Сучасний регіональний європейський простір перенасичений робітниками-мігрантами. Міграційні процеси перебувають в епіцентрі уваги світового та європейського співтовариства, національних урядів більшості держав світу.

Проблеми міграції населення справедливо привертають до себе увагу провідних вчених, дослідників. Як вважає професор Філіпенко А.С., міжнародні міграційні процеси потребують регулювання з боку держав, які беруть участь в обміні трудовими ресурсами. На його думку, міжнародне регулювання даних процесів сприяє організованим та планомірним переміщенням робочої сили [2]. Міграційні переміщення характеризуються еміграцією (примусовий або добровільний виїзд населення за кордон) та імміграцією (в'їзд до іншої країни на певний період). Сучасну міграційну ситуацію в світі визначають основні імпортери робочої сили. Мова йде про такі країни, як: США, Канада, країни-члени ЄС, Австралія, деякі країни Близького Сходу тощо. З розвитком міжнародного руху робочої сили створювались і вдосконалювались механізми державного управління міграційними потоками. Міжнародна міграція робочої сили та проблеми, спричинені нею, викликали необхідність створення системи державного та міжнародного регулювання [3].

Рух трудових ресурсів набирає різних форм, серед яких виділяють: природний, територіальний, галузевий, професійний, кваліфікаційний та соціальний. Найбільшу увагу привертає територіальний рух робочої сили. Хоча посилюється значення й інших форм у міру еволюції міжнародного ринку робочої сили. Якими б не були первісні мотиви міграції, останні є явищем передусім економічним, зумовленим пошуком нового робочого місця. Отже, міграція населення є фактором формування пропозиції робочої сили на міжнародному, національному та регіональному ринках праці.

Водночас необхідно вказати на те, що специфіка міграційних процесів в межах міжнародного економічного простору, в тому числі і регіонального, визначається наступними особливостями:

- глобальний характер міжнародної міграції робочої сили (охоплює всі країни світового співтовариства);
- переважання міграції робочої сили в загальному обсязі міграційних потоків;
- зростання питомої ваги демографічних факторів у розвитку міграційних процесів;
- збільшення масштабів міжнародної міграції робочої сили;
- розширення форм міграції та структури міграційних потоків;
- збільшення обсягів нелегальної міграції робочої сили.

Міжнародний рух робочої сили має специфічну для нього організацію переміщення людей. В деяких країнах майже всі галузі залежать від імпорту робочої сили. Територіальні переміщення населення здійснюються в певному соціальному просторі, що характеризується можливостями працевлаштування, життєвими благами, можливостями придбання житла, отримання освіти, спілкування, а також політичною стабільністю та особистою безпекою.

Серед факторів, що сприяють розвитку міграційних процесів, найбільш суттєвими є: висока швидкість розповсюдження інформації, швидкий розвиток міжнародних пасажирських сполучень, засобів комунікації тощо. Різnobічні напрямки міграційних потоків обумовили те, що кожний сформований міграційний центр робочої сили має свої особливості.

Міграційні процеси в межах міжнародного та регіонального економічного простору мають давню історію, коли розвиток робототоргівлі сприяв міграції іноземних робітників у великих масштабах. Така міграція носила примусовий характер. Близько 15 млн. мешканців Західної Африки було вивезено до Нового Світу такими країнами, як Англія, Франція, Португалія та Голландія. Відміна робства на початку XIX ст. сприяла інтенсифікації цього процесу. Колоніальні країни залучали іноземних робітників на умовах контракту. Як правило це були вихідці з Індії, Китаю, які працювали в Америці, Африці та Азії. Протягом XIX – початку XX ст. таким шляхом мігрувало від 12 млн. до 37 млн. осіб [5]. Одночасно відбувався відтік робочої сили з Європи до Нового Світу. Протягом 1846-1939 років з Європи до Америки виїхало 38 млн. чол., до Канади – 7 млн., до Бразилії – 4,6 млн. Після другої світової війни спостерігалася зустрічна міграція до Європи. У 1968 році громадяни ЄС отримали право на вільне пересування та зайнятість в межах ЄС. Іноземна наймана робоча сила переважала на підприємствах країн-членів ЄС порівняно з кількістю громадян ЄС, які працювали за його межами.

На протязі ХХ ст. головним імпортатором робочої сили були США. Наприкінці 90-х років в цю країну щорічно приїжджало 660 тис. іммігрантів. Європа, яка була на протязі перших шести десятиріч ХХ ст. експортером робочої сили, починаючи з 60-х років, стала її нетто-імпортером. Значні міграційні потоки спричинили те, що питома вага іноземців в населенні деяких європейських країн вже перевищує 5%, в той час, як в США вона складає понад 10%, а в Австралії – 20%. На сьогодні загальна чисельність іноземного населення в країнах ОЕСР в цілому 57 млн. чол. або 7% населення. Країни Західної Європи занепокоєні зростаючою кількістю мігрантів, насамперед з країн колишнього Радянського Союзу. Це створює додаткові проблеми разом з тими, що пов'язані з біженцями з колишньою Югославією та афро-азіатського регіону. Однак, можна впевнено стверджувати, що міграційна політика країн Заходу буде спрямована на зауваження іноземної робочої сили з огляду на значну потребу в іноземних робітниках. Разом з тим будуть мати місце певні тенденції більш сувороого регулювання даного процесу, що матиме відображення у відповідних законодавчих і нормативних актах.

Характерними особливостями міграції громадян України в межах європейського простору є тенденція трудової мігра-